

Dr hab. prof. ucz. Alicja Ungeheuer-Gołąb

Ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Katarzyny Kotaby
pt. *Archetypy w twórczości Doroty Terakowskiej*
pisanej pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Alicji Baluch i dr Małgorzaty Chrobak

Rozprawa autorstwa Pani mgr Katarzyny Kotaby omawia dorobek literacki Doroty Terakowskiej – znanej krakowskiej pisarki, której twórczość reprezentuje nurt wielowarstwowej powieści *fantasy*. Badaczka zastosowała w swych analizach metodę archetypowo-mitograficzną, kontynuując tym samym sposób badań literatury dziecięcej i młodzieżowej zainicjowany w Polsce przez Alicję Baluch. Głównym celem prowadzonych eksploracji jest, jak się zdaje, wykazanie archetypowego charakteru dzieł pisarki jako podstawy dla uznania ich arcydzielnej wartości. W pracy brakuje wyraźnego zwerbalizowania tak ścisłej tezy, jednak ogół przedstawionych refleksji zmierza w kierunku udowodnienia, że powieści Doroty Terakowskiej należą do kategorii arcydzieł.

Imponująca pod względem treści i formy, przyciągająca zainteresowanie badaczy i czytelników twórczość Terakowskiej doczekała się dotąd kilku opracowań, w tym monografii Anity Wolanin (*Twórczość Doroty Terakowskiej. Spotkanie z Nieznanym*), w której zwrócono uwagę na takie walory tej prozy, jak transcendentność i metafizyka, oraz Marty Bolińskiej (*Zdarzenia niepunktualne. Biograficzny i antropologiczno-kulturowy kontekst opowieści o biegu ludzkiego życia w prozie Doroty Terakowskiej*), gdzie skoncentrowano się na biograficznych i antropologiczno-kulturowych kontekstach badawczych. W pracy Katarzyny Kotaby odniesiono się do tych publikacji oraz do wydanych w artykułach rozważań takich polskich badaczy jak: Alicja Baluch, Grzegorz Leszczyński, Michał Zajac, Gertruda Skotnicka, Jolanta Ługowska, Katarzyny Wądolny-Tatar, Anita Wolanin, które wskazują niepowtarzalność twórczości pisarki i podejmują się opisu rozmaitych zjawisk ukazanych w jej utworach. Pani mgr Katarzyna Kotaba, idąc ścieżką krytyki archetypowo-mitograficznej, odwołuje się głównie do psychologii Carla Gustawa Junga, jednak poszerza obraną drogę badawczą o myśli Nothrope'a Frye'a, Mircei Eliadego, Gastona Bachelarda, Liesle A. Fiedlera, Carol S. Pearson, Alicji Baluch. W wyniku tak złożonej autorskiej metodologii obszar badawczy odchyła się nieco od myśli Junga i ukazuje perspektywy innych ujęć

wykorzystujących pojęcie archetypu, znane na przykład z prac Pearson czy Fiedlera. Ponadto Autorka sięga do kontekstu biograficznego, wykorzystując teoretyczne prace Bolińskiej, Fiedlera, Czai czy biograficzne córki pisarki – Katarzyny Nowak. W dalszej części rozprawy Badaczka nawiązuje do teoretyków, którzy korzystali z teorii archetypowych w badaniach literaturoznawczych, kulturowych lub filozofii, na przykład do prac Zenona W. Dudka, A.A. Chrzanowskiej, Agnieszki Miernik, Anity Wolanin. Szkoda, że wśród źródeł nie znalazła się monografia zatytułowana *Wzorce ruchowe utworów dla dzieci Alicji Ungeheuer-Gołąb*, w której także wykorzystano jako podłoże dociekań teorię praobrazów.

Rozprawa liczy 270 stron wraz z bibliografią, streszczeniem w języku angielskim i aneksem, który mylnie umieszczono przed bibliografią. Praca składa się ze wstępu, pięciu, dobrze uszczegółowionych rozdziałów, zakończenia i bibliografii. Wywód wzbogacają fotografie bliskich pisarce krakowskich miejsc. Warto byłoby dodać także wizerunek Doroty Terakowskiej.

Badaczka poddała analizom i interpretacjom utwory: *Babci Brygidy szalona podróż po Krakowie*, *Władca Lewawu*, *W Krainie Kota*, *Samotność Bogów*, *Lustro Pana Grymsa*, *Tam, gdzie spadają anioły*, *Dzień i noc czarownicy*, *Córka Czarownic*, *Ono*, *Poczwarka*.

Rozważania dotyczące twórczości D. Terakowskiej rozpoczynają się od przedstawienia rysu biograficznego powieściopisarki, zaprezentowanej jako „pisarki późnego debiutu”. Informacje tu podane czerpie Doktorantka z opublikowanych materiałów, wywiadów z pisarką, wspomnień znajomych, a głównie książek napisanych przez córkę Doroty Terakowskiej. Wiedzę tę osadza na tle realiów życia w PRL (C. Prasek, *Złota młodzież PRL i jej obraz w literaturze i filmie*, Warszawa 2010; tegoż, *Życie towarzyskie w PRL. Zabawy. Kawiarnie. Festiwale*, Warszawa 2011), informacji prasowych i treści książek, które Terakowska napisała wraz z psychiatrą Jackiem Bombą. Już w tej części, przedstawiając skrócony życiorys, Pani mgr Kotaba sugeruje, że utwory Terakowskiej zawierają wyraźne związki z wydarzeniami z jej życia, i zapowiada badania biograficzne, do których odniesie się dopiero w końcowej części pracy.

W rozdziale drugim, zatytułowanym *Polska literatura dla dzieci i młodzieży lat 80. i 90. XX wieku*, pokazano twórczość Terakowskiej na tle dorobku innych polskich pisarzy. Materiałem badawczym stały się tu takie tytuły jak: *Królowa Bałaganiara* Doroty Gellner, *Listy Wicka* Barbary Wizy, *Listopad, grudzień i pół stycznia* Kseni Bagniewskiej czy zdecydowanie ciekawsze *Z powrotem, czyli fatalne skutki niewłaściwych lektur* Zbigniewa Batko. Badaczka odnotowuje pojawienie się *Roku smoka* Joanny Rudniańskiej i ważnych debiutów takich autorek jak: Beata Ostrowicka, Ewa Nowacka oraz wskazuje innych twórców: Joannę Olech,

Annę Onimichowską, Agnieszkę Taborską, Ewę Nową, Małgorzatę Musierowicz, Krystynę Boglar, Tomka Tryznę. Choć Badaczka starała się wykazać różnorodność tematów i objąć pełne spektrum zjawisk literackich dla młodych, wydaje się, że pisząc tę część, nie włączyła się wystarczająco w podjęty temat. Brakuje tu szerszej refleksji o związkach lub ich braku z pisarstwem Terakowskiej. Zbyt słabo zaakcentowano odmienną jej twórczość od pozostałych zjawisk powstającej wówczas literatury dla młodzieży i wynikających z tego faktu trudności w próbach porównywania ich z pracami pisarki.

Rozdział trzeci, pt. *Archetypy. Koncepcje i definicje*, nawiązuje do tematu rozprawy i kierunku metodologii badawczej. Autorka wykorzystuje tu refleksje wspomnianych badaczy. Zgromadzenie tak wielu różniących się przecież stanowisk może budzić kontrowersje, jednak rozdział skomponowany jest z wielu części, w których w sposób wyodrębniony przedstawiono aspekty rozważań poszczególnych badaczy. Autorka kolejno wyjaśnia zatem strategie podejść do koncepcji archetypowej. Choć zaproponowany układ jest dość jasny kompozycyjnie, to znacznie oddala się od omawianego w rozprawie materiału literackiego. Co prawda refleksja taka następuje w rozdziale czwartym, jednak tam z kolei brakuje konsekwentnych odniesień do zapowiadanych teorii. Niemniej jednak wywód dotyczący archetypów jest bogaty i wykazuje istotne różnice oraz podobieństwa w refleksjach poszczególnych myślicieli. Może należałoby zasygnalizować, które z poglądów lub jakie ich części będą najsilniej reprezentowane w podjętej w pracy drodze badań.

Część czwarta rozprawy, pt. *W poszukiwaniu praobrazów*, obejmuje konkretne przykłady związków z archetypami, jakie występują w twórczości Doroty Terakowskiej (Bachelardowska poetyka przestrzeni, archetypy według Junga, koncepcja Pearson, kulturowy kontekst Eliadego, kategoria przemieszczenia według Frye'a, archetypy literatury dziecięcej Baluch). Ostatnia, siódma część to analiza biograficzna podparta teorią Fiedlera. Rozdział stanowi oś pracy. To tutaj zostają wyjaśnione zapowiadane wcześniej archetypowe odniesienia, potwierdzone literackimi obrazami budowanymi przez powieściopisarkę. Interpretacje Katarzyny Kotaby mają charakter zindywidualizowany, subiektywny, ale osadzony w gruntownym namyśle nad konkretną koncepcją archetypową. Należy zauważyć, że badania archetypowo-mitograficzne dają szerokie pole dla literaturoznawczych rozważań. Trudność, jaka staje przed badaczem, to umiejętność poskromienia zbyt daleko idących dociekań lub spekulacji. Wydaje się, że Autorka pracy uniknęła tych niebezpieczeństw, podążając konsekwentnie wyznaczoną drogą badawczą. Mimo tej pozytywnej oceny w niektórych momentach wywodu brakuje ściślejszych konstatacji. Na przykład w kwestii utworu *Babci Brygidy szalona podróż po Krakowie* można zapytać: Co wynika dla dalszej opowieści / dla bohatera / pośrednio dla czytelnika z otrzymania

przez Bartka kamienia z odcisniętym kształtem liścia? (s. 58); Jaką rolę odgrywają przywołane w utworze kieszenie, torby, teczki? (s. 59); W jaki sposób treść słów Leirisa objawia się w tekście, czy ów obraz nadal jest bliski topofilom, jak można udowodnić, że droga realizowana przez bohatera ma psychoanalityczny wydźwięk? (s. 61).

Gdy jest mowa o dziecięcej wyobraźni i zabawie, oprócz powołania się na cytaty z pracy Jerzego Cieślikowskiego warto byłoby nawiązać do Lwa S. Wygotskiego lub innych psychologów rozwojowych (s. 66). Wydaje się, że w tej części pracy Autorka nie w pełni określa zapowiedziany w tytule „archetyp szczęśliwego dzieciństwa”. Raczej pokazuje, jak Bachelardowskie obrazy prowadzą do zbudowania sylwetki bohatera utworu w aspekcie poczucia szczęścia w wyniku swobodnego fantazjowania.

W kolejnym podrozdziale na przykładzie powieści pt. *Władca Lewawu* Doktorantka przedstawia zajmujący, inteligentny sposób proces kształtowania się pełnej osobowości bohatera-dziecka w kontekście archetypu Jaźni według Junga. Dalej sięga do archetypu Wielkiej Matki (*Córka Czarownicy*), w ciekawy sposób rozważając losy Luelle. Analizuje związek bohaterki z czarownicą, by wykazać znaczenie kamienia i Natury. Pani mgr Kotaba wykorzystywała w interpretacjach refleksje takich teoretyków jak: Grażyna Lasoń-Kochańska, Zenon W. Dudek, Agnieszka Miernik, Larissa P. Estés, Pia Skogeman, Zygmunt Krzak i in. Choć ta część pracy jest bardzo ciekawa, można by wzbogacić źródła, szczególnie z zakresu antropologii kulturowej, w celu poszerzenia znaczenia takich pojęć, jak czarownica, kamień, *sacrum*.

Archetyp Wielkiej Matki zostaje uzupełniony w powieściach Terakowskiej o praworzec Starego Mędrca. Doktorantka obdarza go za Włodzimierzem Proppem funkcjami działającymi bohatera baśni i idąc tym tropem, analizuje działanie Pustelnika z powieści *Córka Czarownicy*. Pustelnik jest tu wskazany jako postać, która dopełnia dzieła Czarownic, dążących do uzyskania przez bohaterkę pełni człowieczeństwa. Archetyp Mędrca ma więc dać Luelle wskazówki pozwalające osiągnąć przemianę duchową. Szkoda, że Autorka nie zwróciła uwagi na związek tej przemiany z powierzoną bohaterce misją. Terakowskiej chodziło zapewne między innymi o ukazanie, że władzę może sprawować tylko ktoś, kto przeszedł wspomniane tu jungowskie *renovatio*.

W podrozdziale o Animie i Animusie zawarła Badaczka ciekawą próbę interpretacji nawiązującą do teorii Brunona Bettelheima. Podsumowując, zgodnie z psychologią głębi Junga, odczytuje postaci Ajoka i Luelle jako Animę i Animusa. Rzeczywiście, kreacje młodych ludzi są tak zobrazowane, że łatwo zauważyć w nich połączenie żeńskości i męskości, które się dopełniają.

W podrozdziale dotyczącym *Lustra pana Grymsa*, w którym jest mowa o archetypie Cienia (w ten sposób jest zinterpretowana kreacja głównej bohaterki), Doktorantka, przywołując teorię Stanisława Popka, powinna bardziej wyraziście skonfrontować ją z bezbarwną postacią archetypu Cienia. Dałoby to interesujący, moim zdaniem, kontrast ukazujący szczególnie obraz przedstawionej w powieści krainy.

Kolejna część pracy obejmuje rozważania wywodzące się z koncepcji Carol S. Pearson, mówiącej o scenariuszach życia człowieka. Poddano tu interpretacji powieść pt. *W Krainie Kota*. W części wstępnej zbyt dużo uwagi poświęcono opisowi poszczególnych stadiów archetypowych, który w takim kształcie nabiera charakteru streszczenia. Brakuje odautorskiej refleksji, która pokazałaby krytyczny do niego stosunek. Ponadto akapit mający związek z mandragorą jest opatrzony nieuzasadnionym, rozbudowanym przypisem z pracy Pierre'a Péju. Wydaje się, że odniesienie do koncepcji Pearson i poprzestanie tylko na niej w całej analizie powieści słyca nieco wymowę utworu. Można by zadać pytanie, czy nie byłoby tu właściwe ponowne nawiązanie do archetypu Jaźni, koncentrujące uwagę odbiorcy na drodze Ewy (głównej bohaterki) ku sobie. Z kolei w następnej części, gdzie jest mowa o ezoterycznym wymiarze utworu, brakuje powiązania z teorią Pearson. Konieczne wydaje się odpowiedzenie na pytanie: w jaki sposób archetypy Pearson wyrażają się w ezoterycznym porządku Tarota? Rozdział dopełnia cząstka pt. *Schizofreniczne rozbitcie osobowości Ewy*. Koncepcja osobowości schizofrenicznej bohaterki powieści *W Krainie Kota* jest kusząca (prowokuje ją też tytuł utworu), jednak w proponowanej metodologii badawczej, która jako punkt odniesienia stawia archetypy, analiza taka odbiega zasadniczo od głównego nurtu przemyśleń. Należałoby w refleksji znaleźć więcej punktów wspólnych dla archetypowego podłoża literackich motywów i schizofrenicznej kreacji bohaterki.

W podrozdziale czwartym pt. *Świat bogów, mitów, obrzędów i rytuałów w Samotności bogów* Badaczka ponownie odniosła się do teorii religioznawcy M. Eliadego. Odnotowany tu wymiar cierpienia, typowy dla bohaterów powieści Terakowskiej, jest zbyt luźno powiązany z teorią archetypową. Wydaje się, że ze względu na wagę i frekwencję tego tematu w twórczości pisarki mgr K. Kotaba pragnie dokonać jego interpretacji, jednak zamysł ten nie w pełni mieści się w podjętej metodologii. Co prawda wprowadzono tu pojęcie archetypu tęsknoty za rajem, ale pojawia się ono na zasadzie wtrącenia. Brakuje powiązania z całością zamysłu pracy. Interpretowany tu rytuał inicjacyjny i nawiązanie do inicjacji jako podstawowego tematu literatury dla młodych determinuje powołanie się w źródłach na prace z zakresu antropologii kulturowej oraz rozprawę Violetty Wróblewskiej. Warto dodać, że opisany rytuał kładzenia nowo narodzonego dziecka na ziemi jest jednym z możliwych i nie wyczerpuje tematyki,

bowiem w niektórych koncepcjach antropologicznych ziemia, nie ma charakteru świętej, a wręcz przeciwnie, niesie skalenie (s. 145). W tej części w kontekście postaci Gai Badaczka wprowadza teorię C. P. Estés, choć moim zdaniem można było nawiązać do niej wcześniej, gdy była mowa o postaciach czarownic (*Córka czarownicy*). Podobnie w części dotyczącej ideału człowieka doskonałego zbyt luźny jest związek z archetypicznym kontekstem zapowiedzianym w części wstępnej.

Podrozdział piąty [*Kategoria przemieszczenia i wizji świata według Northropa Frye'a (Tam, gdzie spadają anioły)*] to jedna z ciekawszych części rozprawy, w której Autorka pracy doktorskiej konsekwentnie podąża drogą wyznaczoną przez Frye'a, odnosząc się do jego koncepcji archetypów. Wykorzystuje fazy mitu i wizje świata, które „tłumaczą” archetypową rzeczywistość literatury, by podpierając się teorią A. Baluch, udowodnić doskonałość omawianego utworu – dwoistość i zaburzenie składników świata przedstawionego oraz rozpaczliwe, żmudne dochodzenie do równowagi.

Kolejna część (uwspółcześiona historia Śpiącej Królowny), w której także odniesiono się do tez Frye'a, podobnie zawiera interesujące refleksje, wykazujące zjawisko „przemieszczenia” (baśń o Śpiącej Królownie). Badaczka wybiera z fabuły utworu Terakowskiej epizod Pani Samej i Pana Samego i dowodzi pokrewieństwa ich losu z baśniowym prototypem. W interpretacji Doktorantka odwołuje się głównie do teorii Brunona Bettelheima.

W szóstym podrozdziale, zatytułowanym *Obraz królowny w dziecku „fada”, ogrodu, księgi i przewodnika w 'Poczwarcie'*, materiał analitycznej refleksji został podzielony na cztery części konsekwentnie odzwierciedlające koncepcję archetypów A. Baluch. Po kolei zostają tu więc omówione archetypy królowny, ogrodu, księgi i przewodnika, jakie Doktorantka znajduje w analizowanym utworze. Wszystkie konstatacje są tu interesujące. Zaskakują świeżością podejścia i rozbudowują wiedzę literaturoznawczą na temat prozy Terakowskiej. Bardzo ciekawy wydaje się odwrócony obraz królowny (*Archetyp królowny*) ustalony w dziecku „fada”, zamieńcu, który dopiero po spełnieniu „zadania” zyskuje prawdziwą postać. Autorka wykorzystала tu, poza tezami Baluch, myśli Alfreda i Françoise Braunerów, Andrzeja Perzanowskiego, oraz Marii Janion. Strych, gdzie często przybywa bohaterka Poczwarki staje się w jej odczuciu archetypicznym ogrodem. Dzięki zastosowaniu psychoanalitycznego kontekstu strych może się stać „odpowiednikiem nadświadomości” (za: K. Slany) w której kryją się pragnienia Myszki. Badaczka konsekwentnie prowadzi tu wywód na temat archetypowej przestrzeni ogrodu i roli, jaką pełni ta przestrzeń, w świecie przedstawionym *Poczwarki*, powołując się na prace Baluch, Janion, Slany, Bolińskiej, Wolanin. W podobnie logiczny i uporządkowany sposób omówiono archetyp księgi. Badaczka przywołuje *Księgę*

Rodzaju jako matrycę budowy utworu Terakowskiej, a także źródło biblijnej stylizacji. Jak wskazuje, księga staje się też „miejscem” porozumienia matki i córki. Ponadto wpisana jest w losy każdego z bohaterów, także ojca Myszk. W części dotyczącej archetypu przewodnika Doktorantka przywołuje postać powieściowego Węża, co pozwala na ukazanie rozmaitych konotacji w fabule. W związku z tak ważnym miejscem węża, któremu przypisano funkcję archetypowego przewodnika, należałoby może rozszerzyć nieco bibliografię z zakresu antropologii kulturowej i symboliki węża (np. A. Wierciński).

Ostatnia część czwartego rozdziału, zatytułowana *Ile Doroty Terakowskiej jest w jej powieściach (na przykładzie Ono)?*, nawiązuje do zapowiadanego na początku rozprawy aspektu biograficznego. Przyjęto za Fiedlerem tu sposób myślenia o dziele zakładający, że „rozpatrywanie utworu w kontekście życia jego twórcy pozwala odkryć więcej znaczeń i tym samym lepiej je zrozumieć” (s. 198). W rozważaniach nad literaturą dziecięcą i młodzieżową często pomija się koleje losu autora i ich wpływ na świat przedstawiony i kreację bohaterów utworów. Powoduje to niekiedy dość jednostronny opis twórczości pisarzy. W przypadku takiej pisarki jak Dorota Terakowska ten sposób refleksji niezwykle wzbogaca naukowy namysł. Katarzyna Kotaba wykorzystwała w tej części materiały prasowe, literackie i popularnonaukowe dotyczące życia pisarki i starała się pokazać związek między faktami z jej życia, sposobem myślenia i podejścia do spraw bytu a fabułą powieści *Ono*. Swoje tezy opiera Badaczka na pracach takich autorów jak: L.A. Fiedler, K.T. Nowak, D. Czaja, A. Baluch. Doktorantka poszukuje „punktów wspólnych” biografii pisarki i świata stworzonych przez nią bohaterów. Są to na przykład: muzyka i taniec, Kraków jako miejsce znane i „swoje”, Mazury jako jedno z miejsc akcji i przestrzeń odpoczynku dla rodziny Terakowskich. Głębsze poszukiwania mieszczą się w wymiarze mitologemów – narodzin, wyjścia w drogę i śmierci. Taki trop wydaje się interesujący i pokazuje ponadczasowy charakter zagadnień podejmowanych przez Terakowską, będących próbą odpowiedzi na pytania epistemologiczne.

W rozprawie zaproponowano porządek chronologiczny wywodu (według powstawania dzieł), co pokazuje ewolucję pisarskiej drogi Doroty Terakowskiej – od utworu dla dzieci po skomplikowane, wielowymiarowe powieści dla młodzieży i dorosłych. W ten sposób przedstawiono prezentowany przez A. Baluch wątek „od form prostych do arcydzieła”, który szczegółowo omawia Badaczka w ostatniej części pracy (*Droga pisarki „od form prostych do arcydzieła”*). Omówiono tu w konsekwentny sposób tezę rozprawy, mówiącą o znakomitości twórczości Terakowskiej. Doktorantka stara się odpowiedzieć na postawione w rozprawie pytanie: Czy twórczość Doroty Terakowskiej wyróżnia się na tle innych mistrzostwem, doskonałością, oryginalnością? Rozważania na temat definicji arcydzieła odnosi Badaczka do

myśli takich teoretyków jak: B. Basara-Lipiec, S. Sierotwiński, S. Jaworski, R. Waskmund, J. Ługowska, A. Baluch. Konkluzja, jaka pojawia się w przedstawionych tu interpretacjach i analizach powieści Terakowskiej, obejmuje takie aspekty jej twórczości, jak:

- przedstawianie bohatera w drodze, który poszukuje tożsamości, pyta, kim jest. Taki bohater staje się niezwykle ciekawą konstrukcją nie tylko w odbiorze młodych, ale i dojrzałych czytelników;
- sprawne łączenie przez pisarkę aspektów niezwykłości i cudowności ze światem rządzonym prawami realizmu;
- łączenie uniwersów ze wszystkimi przypisanymi im składnikami;
- posługiwanie się logiką motywacyjną, konstruowanie utworu w sposób przemyślany, budowanie losu bohatera według konsekwentnie wyznaczonego celu.

W tej części pracy poddano analizie także język utworów Terakowskiej, dokumentując omawiane cechy cytatami z dzieł. Następnie na podstawie znanej teorii Michała Głowińskiego dotyczącej stylów odbioru podjęto się próby ustalenia stylu Terakowskiej. Posiłkując się licznymi przykładami, które obrazują zaproponowany styl estetyzujący, Badaczka udowadnia arcydzielny rys twórczości pisarki. Istotne znaczenie ma tu refleksja nad mitycznymi inspiracjami Terakowskiej, sięganie do baśniowych i mitycznych wzorców, które są utrwalonymi w kulturze obrazami i dają uniwersalny plan dla rozumienia utworu. Chodzi tu o takie obrazy, jak: relacja matki z córką, narodziny, pozycja Kopciuszka, związek rodziców, mit męczeństwa i odkupienia poprzez przelanie krwi, *homo viator*.

Katarzyna Kotaba podejmuje ponadto próbę ustalenia gatunku, jaki uprawiała Dorota Terakowska. To trudne zadanie pomagają jej rozwikłać refleksje A. Baluch, M. Janion, M. Bolińskiej, J. Ługowskiej, M. Zająca, jednak nie udaje się ustalić jednoznacznej odpowiedzi. Wielopłaszczyznowość, splatanie się cech różnych odmian gatunkowych powoduje, że twórczość pisarki trudno zakwalifikować do jednego gatunku. Najpewniej tak właśnie jest, choć może warto byłoby ustalić nazwę gatunku, kierując się autorskimi cechami pisarstwa Terakowskiej, jak proponują Maria Janion, Alicja Baluch, Katarzyna Slany, wskazując na fantazmatyczny aspekt tego typu prozy. Może wypełniłaby tę potrzebę nazwa „powieść fantazmatyczna”?

Na koniec tej części Doktorantka przytacza fragmenty rozpraw i recenzji twórczości pisarki autorstwa znanych polskich krytyków literackich, a także urywki listów od czytelników, które wzmacniają tezę o arcydzielności twórczości krakowskiej pisarki.

Rozprawę zamyka Zakończenie, w którym Autorka podsumowuje zebrany i opracowany materiał, potwierdzając znaczenie krytyki archetypowo-mitograficznej w interpretacji prozy Terakowskiej.

*

Podsumowując recenzję rozprawy, poza wskazanymi w tekście dygresjami, należałoby:

- w Rozdziale 3 w części 4 (s. 49) podkreślić, że Alicja Baluch jako pierwsza w badaniach literatury dla dzieci w Polsce zwróciła uwagę na pokrewieństwa Bachelardowskiej fenomenologii z „krajobrazem” literatury dziecięcej;
- na s. 52 dodać przypis z prac Baluch dotyczący refleksji o przewadze archetypu nad sygnaturą w przypadku odbiorcy młodszego;
- uzupełnić pozycje bibliograficzne (adresy prac Ernsta E. Boescha, Rolanda Davida Lainga, Stanisława Sierotwińskiego, Jana Trzynadłowskiego);
- wzbogacić źródła o adresy prac Violetty Wróblewskiej (rozważania o powieści inicjacyjnej) i ewentualnie Alicji Ungeheuer-Gołąb (aspekt wykorzystania teorii archetypowej w analizach literackich);
- zastanowić się, czy Rozdział 5 nie powinien być podzielony na mniejsze całości.

Uwagi redakcyjne:

- część wstępna wymaga poprawek stylistycznych;
- zbyt często używane zaimki: ten, ta to (s. 133);
- na stronie 199 użyto zwrotu „charakterny twórca”, co niekoniecznie podnosi jakość stylu;
- nieco błędów literowych.

*

Twórczość Doroty Terakowskiej, przedwcześnie zmarłej, wybitnej polskiej pisarki, jest od wielu lat jednym z ciekawszych i wartościowych zjawisk literackich. Pisarka doczekała się dotąd opracowania (A. Wolanin), które omawia tylko jeden z aspektów tej ciekawej prozy. Rozprawa Pani mgr Katarzyny Kotaby wypełnia więc lukę w polskich badaniach literaturoznawczych, przedstawiając prace pisarki w kontekście badań archetypowo-mitograficznych, które doskonale wskazują najbardziej sugestywne obrazy, kreacje bohaterów i sensory twórczości krakowskiej pisarki. W wyniku starannych analiz i interpretacji Doktorantka zrealizowała tezę o arcydzielnej wartości twórczości Doroty Terakowskiej.

Konkluzja

Praca doktorska pt. *Archetypy w twórczości Doroty Terakowskiej* spełnia warunki stawiane tego typu rozprawom: jest przedsięwzięciem autorskim, oryginalnym, interesującym. Wypełnia lukę w badaniach literatury dziecięcej i młodzieżowej. Praca napisana jest w sposób jasny, kompetentny, z szeroką znajomością dzieł pisarki i towarzyszących im kontekstów. **Po wprowadzeniu sugerowanych poprawek może stanowić podstawę do publikacji.** Rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 13. 1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

W związku z powyższym Panu Dziekanowi Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Pedagogicznego oraz Radzie Wydziału Filologicznego UP **przedkładam wniosek o dopuszczenie Pani mgr Katarzyny Kotaby do dalszych etapów postępowania w sprawie uzyskania stopnia doktora.**

Alwiza Ungereken-Godard

Rzeszów, 30 listopada 2019 r.